

● ऐका. म्हणा. वाचा.

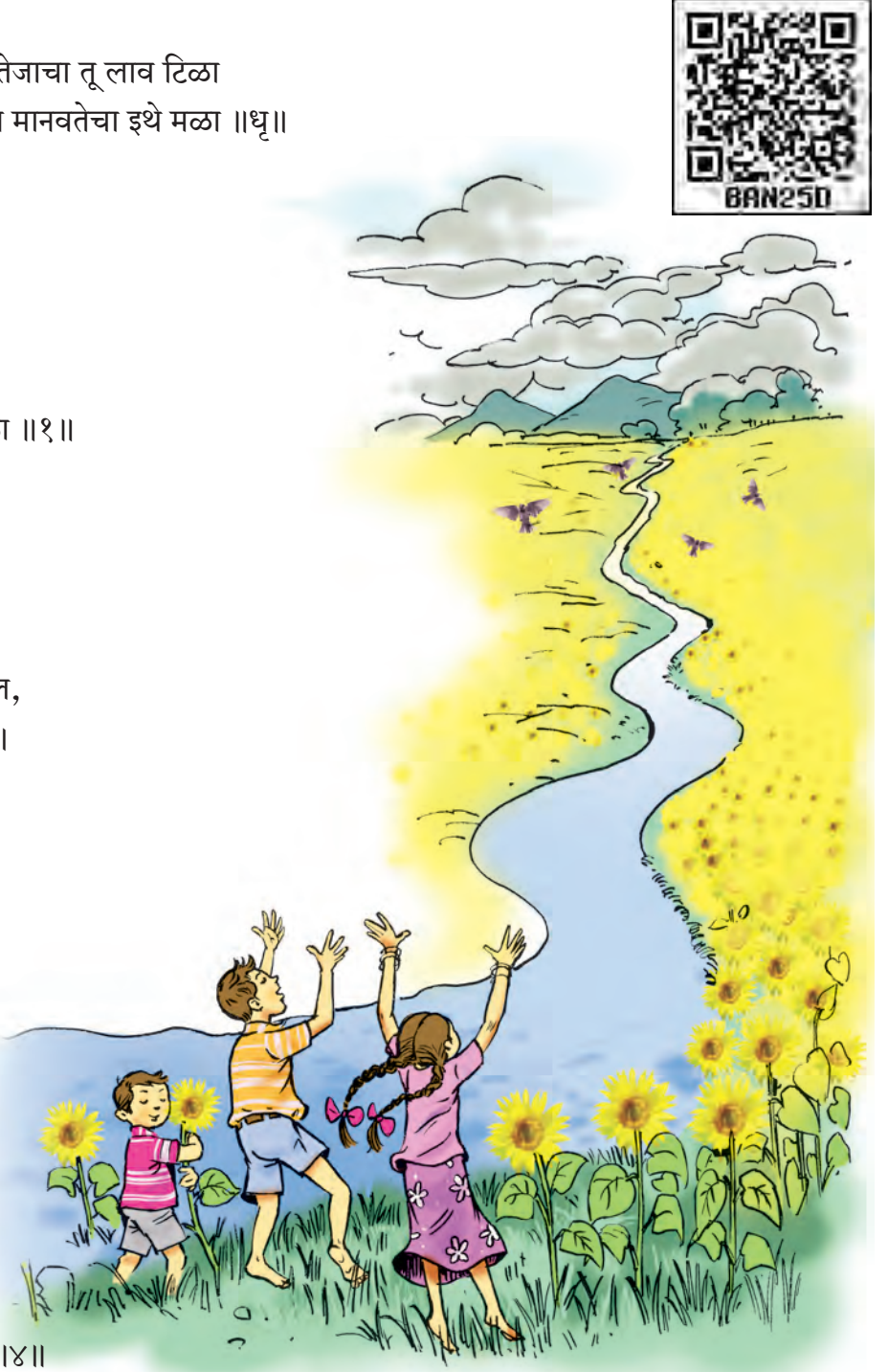
या काळाच्या भाळावरती, तेजाचा तू लाव टिळा
आणि फुलू दे तुझ्या श्रमातुन मानवतेचा इथे मळा ॥१॥

नित्य नवी तू पाही स्वप्ने
साकाराया यत्न करी
सूर्यफुलांच्या फुलवी बागा
उजेड यावा घरोघरी
वाहत येवोत समृद्धीच्या,
नद्याच सगळ्या खळाखळा ॥१॥

काट्यांमधल्या वाटांमधुनि
चालत जा तू पुढे पुढे
या वाटा मग अलगद नेतील
पाऊस भरल्या नभाकडे
झळा उन्हाच्या सरुन जातील,
नाचत येईल पाणकळा ॥२॥

अंधाराला तुडवित जाऊन
घेऊन ये तू नवी पहाट
कणाकणाला उजेड देऊन
उजळ धरेचे दिव्य ललाट
डोंगर सागर फत्तर यांना,
सुवर्णसुंदर देई कळा ॥३॥

उंच आभाळी घेऊन झेपा
काढ शोधुनि नव्या दिशा
नवीन वारे घेऊन ये तू
घेऊन ये तू नव्या उषा
करणीमधुनी तुझ्या गाऊ दे,
धरणीवरल्या शिळा शिळा ॥४॥

उत्तम कोळगावकर—(जन्म १९४९) ग्रामीण परिसराशी निगडित अशा अनुभवांतून व प्रतिमासृष्टीतून चिंतनशील कविता रचणारे कवी. अनेक मासिकांतून काव्यलेखन. ‘जंगलझडी’, ‘तळपाणी’ हे काव्यसंग्रह आणि ‘छप्पापाणी’ हा बालकवितांचा संग्रह प्रसिद्ध.

कोणतीही गोष्ट साध्य करायची असेल तर आपण श्रमाची तयारी ठेवावी. येणाऱ्या अडचणींना, समस्यांना न घाबरता सामोरे गेलो तर अशक्य असे काही नसते. हे या कवितेतून कवीने स्पष्ट केले आहे.

प्र. १. चार-पाच वाक्यांत उत्तरे लिहा.

- (अ) नवीन स्वप्ने साकार करण्यासाठी कोणकाणते प्रयत्न करण्यास कवी सांगत आहे?
- (आ) पानकळा नाचत केव्हा येईल असे कवीला वाटते?
- (इ) नवीन दिशा शोधायला कवी का सांगत आहे?

प्र. २. 'आणि फुलू दे तुझ्या श्रमातून मानवतेचा इथे मळा' या ओळीचा अर्थ सांगा.

प्र. ३. मानवतेचे कार्य केलेल्या एका व्यक्तीच्या कार्याची माहिती आठ-दहा वाक्यांत लिहा.

प्र. ४. तुमची इतरांना मदत होईल, असे कोणते चांगले काम तुम्ही करू इच्छिता ते सविस्तर लिहा.

प्र. ५. कवितेतील मानव रोज नवी स्वप्ने पाहतो, तशी तुम्ही कोणकोणती स्वप्ने पाहता?

प्र. ६. खालील तक्त्यात 'अ' गटात कवितेच्या ओळी दिल्या आहेत. 'ब' गटात ओळींचा अर्थ लिहा.

'अ' गट	'ब' गट
(अ) सूर्यफुलांच्या फुलवी बागा उजेड यावा घरोघरी	(१)
(आ) काट्यांमधल्या वाटांमधुनि चालत जा तू पुढे पुढे	(२)
(इ) अंधाराला तुडवित जाऊन घेऊन ये तू नवी पहाट	(३)
(ई) उंच आभाळी घेऊन झेपा काढ शोधुनि नव्या दिशा	(४)

खेळूया शब्दांशी.

(अ) पुढील शब्दांचे समानार्थी शब्द कवितेतून शोधा व लिहा.

- (अ) कपाळ (ई) पृथ्वी
- (आ) प्रयत्न (उ) सकाळ
- (इ) आकाश (ऊ) दगड

(आ) कवितेतील शेवटचे अक्षर सारखे असणारे शब्द लिहा.

- (१) टिळा मळा (५) देऊन
- (२) घरी (६) पहाट
- (३) खळखळा (७) दिशा
- (४) धरणी (८) नेतील

(इ) 'कणाकणाला' म्हणजे प्रत्येक कणाला अशा प्रकारचे इतर शब्द शोधून लिहा.

प्र. ७. नवी स्वप्ने, नवी पहाट, नव्या दिशा हे शब्दसमूह कवितेत आलेले आहेत. हे शब्दसमूह कोणत्या अर्थाने आले आहेत ते लिहा.

प्र. ८. या कवितेत कवी माणसाला नवीन काही करण्यासाठी प्रोत्साहन देतो. तसे तुम्हांला घरातील व्यक्ती कोणत्या गोष्टींसाठी कसे प्रोत्साहन देतात ? ते लिहा.

वाचा.

यश : जसा विचार तसा दृष्टिकोन

रोजचा दिवस आपल्यापुढे नवीन आव्हाने घेऊन येतो. ती आव्हाने पेलण्याचे सामर्थ्य अंगी बाणायचे असेल तर स्वतःला घडवले पाहिजे. स्वतःला घडवायचे ते कशासाठी, तर जीवनात यशस्वी होण्यासाठी. काहीजण कमावलेल्या अफाट पैशाला यश मानतात; पण यश म्हणजे पैसा नव्हे, ती फार फार तर यशाची पावती असू शकते. तुम्हांला खूप प्रसिद्धी मिळाली म्हणजे तुम्ही यशस्वी झालात असे मुळीच नाही. तुम्ही अनेक मित्र जोडले, सतत तुम्ही त्यांच्या गराड्यात असता, म्हणून तुम्हांला यशस्वी म्हणता येत नाही. मग यश म्हणजे नेमके काय? आपण जे उद्दिष्ट ठरवलेले असते, ते प्राप्त करणे म्हणजे यश. आपल्या प्रत्येकाच्या अंगी काही कौशल्ये असतात, गुणवत्ता असते. त्या कौशल्यांची, गुणवत्तेची सर्वोत्तम पातळी गाठणे म्हणजे यश.

यश मिळवणे जितके महत्त्वाचे असते, त्यापेक्षा मिळवलेले यश टिकवणे अधिक महत्त्वाचे असते. स्वकष्टाने निर्माण केलेले स्थान टिकवण्यासाठी आपल्याला रोज नवे नवे शिकावे लागते. हे शिकत असताना चुका होणे काहीच गैर नाही; पण एकदा केलेली चूक पुन्हा पुन्हा करणे मात्र आपल्या प्रगतीतील धोंड आहे. तुमची खरी स्पर्धा इतरांशी नसते. ती स्वतःशीच असते. दुर्दैवाने याचाच आपल्याला विसर पडतो. मग आपले सगळे आयुष्य आपण इतरांशी स्पर्धा करण्यात, त्यांच्याशी तुलना करण्यात घालवतो. इतरांशी तुलना जरूर करावी; पण ती स्वतःची क्षमता वाढवण्यासाठी, दुसऱ्याला कमी लेखण्यासाठी नव्हे. काल तुम्ही जे केले त्यापेक्षा आज तुम्ही निश्चित काही वेगळे, चांगले, उत्तम करू शकता. मग यश म्हणजे नेमके काय? तर जसा विचार तसा दृष्टिकोन.

विचार करून सांगूया.

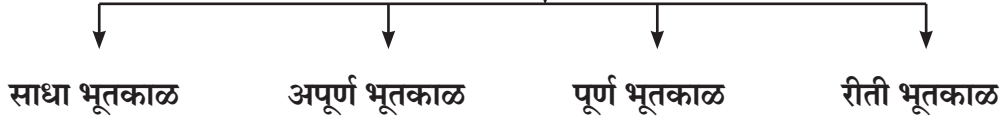

सानिया आईबाबांबरोबर बाजारात गेली होती. तिला बाजारात दोन-अडीच वर्षांची एक मुलगी एकटीच रडताना दिसली. ती लहान मुलगी फारच घाबरलेली होती. कदाचित ती बाजारात हरवली होती. तिला पाहून सानिया अस्वस्थ झाली. तिला काही सुचेना आता काय करावे? तुम्ही तरी सांगा.....

शिक्षकांसाठी : पाठाखाली वाचनासाठी दिलेल्या उताऱ्याचे विद्यार्थ्यांकडून श्रुतलेखन व अनुलेखन करून घ्यावे.

आपण समजून घेऊया.

वर्तमानकाळाप्रमाणेच भूतकाळाचे चार उपप्रकार पडतात.

- पुढील वाक्यांचे निरीक्षण करा व क्रियापदे अधोरेखित करा.

- (१) सकाळी मुलांनी प्रार्थना म्हटली.
- (२) काल आम्ही सहलीत खूप मजा केली.
- (३) केवढा मुसळधार पाऊस पडला काल.

वरील वाक्यांतील क्रियापदे भूतकाळी आहेत. सर्व क्रिया भूतकाळात घडतात म्हणून हा साधा भूतकाळ होय.

- पुढील वाक्यांचे निरीक्षण करा आणि क्रियापदे अधोरेखित करा.

- (१) गिर्यारोहकाने कडा सर केला होता.
- (२) आमच्या वर्गाने क्रिकेटचा सामना जिंकला होता.
- (३) स्वातंत्र्यप्राप्तीसाठी क्रांतिकारकांनी बलिदान दिले होते.

वरील वाक्यांमधील क्रियापदांच्या रूपावरून सर्व क्रिया भूतकाळात पूर्ण झालेल्या आहेत, म्हणून हा पूर्ण भूतकाळ होय.

- पुढील वाक्यांचे निरीक्षण करा आणि क्रियापदे अधोरेखित करा.

- (१) शंतनू क्रिकेट खेळत होता.
- (२) जॉन चित्र काढत होता.
- (३) मीना ग्रंथालयात पुस्तक वाचत होती.

क्रियापदांच्या निरीक्षणावरून असे लक्षात येते की वरील वाक्यांत खेळण्याची, चित्र काढण्याची, वाचण्याची क्रिया भूतकाळात अपूर्ण आहे. अपूर्ण भूतकाळात संयुक्त क्रियापदांचा वापर केला जातो.

- पुढील वाक्यांचे निरीक्षण करा व क्रियापदे अधोरेखित करा.

- (१) उन्हाळ्यात ऊसतोडणी सुरू होत असे.
- (२) तो नेहमी गाडीत पेट्रोल भरत असे.
- (३) चंदू सनई वाजवत असे.

अधोरेखित क्रियापदावरून ऊसतोडणीची, पेट्रोल भरण्याची, सनई वाजवण्याची क्रिया भूतकाळात सतत घडण्याची रीत आहे असा अर्थ व्यक्त होतो, म्हणून हा रीती भूतकाळ होय.

- खालील वाक्यांत क्रियापदांची योग्य रूपे घाला.

- (१) बिरबल स्वचातुर्याने सभा.....(जिंकणे)
- (२) अभय गोष्टी(लिहिणे)
- (३) सायकल चालवण्यामागे वीणा पर्यावरणाचा(विचार करणे)

- पुढील वाक्यांत क्रियापदांचे अपूर्ण भूतकाळी रूप घाला.

- (१) काल पाच वाजता सोनाली शाळेतून(येणे)
- (२) वैभवी कालच्या नाटकात उत्तम अभिनय..... (करणे)
- (३) काल नऊ वाजता सौरभ आकाशाचे (निरीक्षण करणे)